

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ЗАЦВЕРЖАЮ

Прарэктар па вучэбнай рабоце

А.В. Данальчанка

(дата зацвярджэня)

Рэгістрацыйны № УД- 2524 / вуч.

МАЎЛЕНЧЫ ЎПЛЫЎ У ТЭКСТАХ АРТ-ЖУРНАЛІСТЫКІ

Вучэбная праграма ўстановы вышэйшай адукацыі

па вучэбнай дысцыпліне для спецыяльнасці:

1-23 01 10 Літаратурная работа (па напрамках)

для напрамку спецыяльнасці:

1-23 01 10-01 Літаратурная работа (творчасць)

2016 г.

Вучэбная праграма складзена на падставе адукацыйнага стандарту АСВА 1-23 01 10-2013 ад 30.08.2013 г. № 88 і вучэбнага плана Е 23-269/вуч. ад 29.05.2015 г.

СКЛАДАЛЬНІК:

А. У. Дуброўскі, дацэнт кафедры стылістыкі і літаратурнага рэдагавання Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай стылістыкі і літаратурнага рэдагавання Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
(пракакол № 9 ад 6.04.2016 г.);

Вучэбна-метадычнай камісіяй Інстытута журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта
(пракакол № 9 ад 24.05.2016 г.)

Загадчык кафедры стылістыкі і літаратурнага рэдагавання

_____ В. І. Іўчанкаў

06.04.2016 г.

Складальнік

_____ А. У. Дуброўскі

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Роля і месца вучэбнай дысцыпліны ў сістэме падрыхтоўкі спецыяліста.
 Вучэбная дысцыпліна «Маўленчы ўплыў у тэкстах арт-журналістыкі» разглядае лінгвістычныя аспекты і лінгвістычны інструментарый маўленчага ўздзеяння ў жанрах літаратурна-мастацкай крытыкі – рэцэнзіі, артыкуле, творчым партрэце і інш. Вучэбная дысцыпліна «Маўленчы ўплыў у тэкстах арт-журналістыкі» выкладаецца для студэнтаў спецыяльнасці «Літаратурная работа (творчасць)» з мэтай паглыблення тэарэтычных ведаў і выпрацоўкі навыкаў працы з адпаведнымі жанрамі арт-журналістыкі. Вучэбная дысцыпліна «Маўленчы ўплыў у тэкстах арт-журналістыкі» ўваходзіць у цыкл факультатыўных дысцыплін.

Сувязь вучэбнай дысцыпліны з іншымі дысцыплінамі вучэбнага плана.
 Вучэбная дысцыпліна «Маўленчы ўплыў у тэкстах арт-журналістыкі» з’яўляецца часткай прафесійнай падрыхтоўкі спецыяліста. Вывучэнне дысцыпліны «Маўленчы ўплыў у тэкстах арт-журналістыкі» грунтуецца на ведах, атрыманых пры вывучэнні дысцыплін «Мова сродкаў масавай камунікацыі» і «Стылістыка».

Мэты і задачы вучэбнай дысцыпліны. Асноўная мэта дысцыпліны «Маўленчы ўплыў у тэкстах арт-журналістыкі» – засваенне прыёмаў маўленчага ўздзеяння. Задачи: засвоіць веды па тэорыі маўленчага ўздзеяння, кагнітыўныя механізмы маўленчага ўздзеяння, сфарміраваць навыкі выбару патрэбнага слова, прыёмы актуалізацыі граматычных значэнняў у тэкстах арт-журналістыкі, фанетычныя рэсурсы маўленчага ўздзеяння.

Патрабаванні да асваення вучэбнай дысцыпліны.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны студэнт павінен:

ведаць:

- гістарычныя вытокі тэорыі маўленчага ўздзеяння;
- прадмет і задачы навукі пра маўленчае ўздзеянне;
- псіхалагічныя перадумовы сучасных тэхналогій маўленчага ўздзеяння;
- сяміятычныя перадумовы маўленчага ўздзеяння;

умець:

- вызначаць базавыя стратэгіі інтэпрэтацыі рэчаіснасці;
- выкарыстоўваць рэсурсы лексікі, фразеалогіі, граматыкі, фанетыкі ў тэкстах арт-журналістыкі;
- ажыццяўляць кантроль у маўленчых зносінах;

валодаць:

- маўленчымі стратэгіямі як комплексам маўленчых дзеянняў, накіраваных на дасягненне камунікатыўнай мэты;
- прыёмамі актуалізацыі граматычных значэнняў у тэкстах арт-журналістыкі;
- выразнымі сродкамі мовы ў аспекце маўленчага ўздзеяння.

Характарыстыка метадаў і тэхналогій навучання. Пры вывучэнні

дысцыпліны, акрамя традыцыйных, выкарыстоўваецца метады інтэрактыўны, арыентаваны на больш шырокае ўзаемадзеянне студэнтаў не толькі з выкладчыкам, але і адзін з адным, на дамінаванне актыўнасці навучэнцаў у адукацыйным працэсе. Практыкуецца праблемны падыход да навучання. У практыцы выкладання выкарыстоўваюцца камп'ютарныя тэхналогіі, электронная бібліятэка, сайтавае суправаджэнне навукова-метадычнага забеспячэння адукацыйнага працэсу.

У адпаведнасці з вучэбным планам на вывучэнне дысцыпліны «Маўленчы ўплыў у тэкстах арт-журналістыкі» адведзена 34 аўдыторныя гадзіны. Выкладанне дысцыпліны праводзіцца на вочнай форме навучання і разлічана на трэці семестр II курса. Форма кантролю ведаў па дысцыпліне – залік.

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

1. Вытокі тэорыі маўленчага ўздзеяння

Рыторыка ў антычнасці, у эпоху Сярэднявечча і Адраджэння. Рыторыка як «мастацтва пераканання» ў Старажытнай Грэцыі (Сакрат, Платон, Арыстоцель) і як навука пра «здольнасць добра гаварыць і моц пераканання» ў Старажытным Рыме (Цыцэрон, Квінтыліян). Рыторыка як «мастацтва ўпрыгожання» ў эпоху Сярэднявечча і Адраджэння. Антычны рытарычны канон і яго сучасная інтэрпрэтацыя ў аспекце маўленчага ўздзеяння. Пяць ступеней рытарычнага працэсу. Інвенцыя; дыспазіцыя; элакуцыя; запамінанне; выкананне.

2. Сучасны чалавек – суб’ект і аб’ект маўленчага ўздзеяння

Прадмет і задачы навукі пра маўленчае ўздзеянне. Маўленчыя зносіны ў аспекце іх мэтанакіраванасці, матывацыйнай абумоўленасці, плануемай эфектыўнасці. Мэтавая ўстаноўка гаворачага. Рэакцыя з боку адрасата. Эфектыўнасць зносін. Маўленчае ўздзеянне ў шырокім і вузкім сэнсе. Стратэгіі гаворачага і моўныя рэсурсы, якія вызначаюць дасягненне ім камунікатыўнай мэты. Суб’ект і аб’ект маўленчага ўздзеяння. Псіхалагічныя перадумовы сучасных тэхналогій маўленчага ўздзеяння.

3. Маўленчыя зносіны як дзейнасць

Паняцце маўленчай дзейнасці. Паняцце пра мадэль свету і яе ролю ў маўленчым уздзеянні. Семіятычныя перадумовы маўленчага ўздзеяння. Будова моўнага знака. Знак як матэрыяльны аб’ект, які выступае «намеснікам» іншага аб’екта. Знакавы характар мовы. Маўленчыя зносіны і маўленчае ўздзеянне. Мадэль камунікацыі і патэнцыял яе маўленчага ўздзеяння.

4. Кагнітыўныя механізмы маўленчага ўздзеяння

Базавыя стратэгіі інтэрпрэтацыі рэчаіснасці. Стратэгія інтэнсіфікацыі. Стратэгія прымяншэння. Стратэгія рэдукцыянізму. Кагнітыўная тэорыя аргументацыі. Імпліцытная і экспліцытная інфармацыя. Кагнітыўны дысананс. Закон кагнітыўнай устойлівасці мадэлі свету. Прыёмы ўводу імпліцытнай інфармацыі. Семантычныя прэсупазіцыі. Пытальныя канструкцыі з імпліцытнай семантыкай. Імпліцытная лагічная сувязь. Логіка абсурду. Абвяржэнне схаванага тэзіса. Апеляцыя да аўтарытэтаў і фонду агульных ведаў. Сгорнутыя параўнанні. Прагматычныя прэсупазіцыі. Камунікатыўныя імплікатуры.

5. Механізмы намінацыі і праблема выбару слова

Намінатыўная функцыя слова. Нэймінг. Хлусня ў акце намінацыі.

Квазісінонімы. Праблема недыскрэтнасці свету і дыскрэтнасці імёнаў. Узровень абстракцыі як маніпуляцыйны рэсурс. Семантычная рэдукцыя. Маніпулятыўная абумоўленасць ступені генералізацыі і канкрэтыкі. Паняцці рэфэрэнцыі і класіфікацыі. Праблема звужэння катэгорый.

6. Патэнцыял маўленчага ўздзеяння лексічнай сістэмы мовы ў арт-журналістыцы

Семантычная структура слова. Прадметная і паняццёвая аднесенасць слова. Сімвалы Добра і Зла. Канататыўныя элементы лексічнага значэння. Моўная гульня, заснаваная на шматзначнасці, аманіміі, параніміі. Антанімічныя супрацьпастаўленні ў аспекце маўленчага ўздзеяння. Выкарыстанне рэсурсаў фразеалогіі ў тэкстах арт-журналістыкі.

7. Прыёмы актуалізацыі граматычных значэнняў у тэкстах арт-журналістыкі

Марфалогія. Граматычныя кантрасты. Катэгорыя стану. Трыванне дзеяслова. Пераход адносных прыметнікаў у якасныя. Словаўтваральная гульня. Кантраст структуры слова як сродак выражэння экспрэсіі. Віды кантрасту. Рэсурсы сінтаксісу. Тэма-рэматычная структура фразы. Інверсія і іншыя прыёмы актуалізацыі сэнсу. Парцэляцыя. Злучальныя канструкцыі. Наміналізацыя.

8. Фанетычныя рэсурсы маўленчага ўздзеяння

Арфаэпічныя нормы, націск, інтанацыя. Варыянты націску і вымаўлення. Паняцце акцэнту. Выкарыстанне «іншастылявых» фанетычных рыс у рамках моўнай гульні (прыём маўленчай маскі). Лагічны націск, тэмбр, хуткасць маўлення. Прыём экспрэсіўнага рыфмаванага падваення. Гульня на сугуччах, рыфме і рытме.

9. Выразныя сродкі мовы ў аспекце моўнага ўздзеяння

Метафара ў тэкстах арт-журналістыкі. Аксіялагічная сутнасць метафары. Разгорнутая метафара. Рэсурс для маніпуляцыі ў метафары. Параўнанне, метанімія. Сінекдаха як прыватны выпадак метаніміі. Эпітэт. Эпітэт як сродак уздзеяння. Выбар азначэння як кагнітыўная аперацыя, у выніку якой адбываецца ўздзеянне на мадэль свету адрасата.

10. Камунікатыўныя стратэгіі і іх рэалізацыя ў тэкстах арт-журналістыкі

Перадумовы вылучэння паняццяў маўленчай стратэгіі і тактыкі. Камунікатыўныя перадумовы. Кагнітыўныя перадумовы. Сацыялагічныя і псіхалагічныя перадумовы. Лінгвістычныя перадумовы. Рытарычныя перадумовы. Эстэтычныя перадумовы. Стратэгія як спосаб прагназавання. Маўленчая стратэгія як комплекс маўленчых дзеянняў, накіраваных на дасягненне камунікатыўнай мэты. Стратэгіі як гіпотэзы адносна будучай

сітуацыі. Маўленчыя маркеры камунікатыўных стратэгий. Метакамунікацыя. Праблемы планавання дыялогу. Кантроль у маўленчых зносінах (камунікатыўны маніторынг). Стратэгія крытыкі. Нацыянальна-культурная спецыфіка стратэгий і тактык маўленчых паводзін.

Вучэбна-метадычная карта вучэбнай дысцыпліны

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін				Колькасць гадзін кіруемай самастойнай работы	Формы кантролю ведаў
		Лекцыі	Практычныя (семіарскія) заняткі	Лабараторныя заняткі	Іншае		
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Вытокі тэорыі маўленчага ўздзеяння		2				Дыскусія
2	Сучасны чалавек – суб’ект і аб’ект маўленчага ўздзеяння		4				Апытанне
3	Маўленчыя зносіны як дзейнасць		4				Тэст
4	Кагнітыўныя механізмы маўленчага ўздзеяння		4				Тэст
5	Механізмы намінацыі і праблема выбару слова		4				Тэст
6	Патэнцыял маўленчага ўздзеяння лексічнай сістэмы мовы ў арт-журналістыцы		4				Практычныя заданні
7	Прыёмы актуалізацыі граматычных значэнняў у тэкстах арт-журналістыкі		4				Практычныя заданні
8	Фанетычныя рэсурсы маўленчага ўздзеяння		2				Тэст
9	Выразныя сродкі мовы ў аспекце моўнага ўздзеяння		2				Рэферат
10	Камунікатыўныя стратэгіі і іх рэалізацыя ў тэкстах арт-журналістыкі		4				Практычныя заданні

	Усяго:		34				
--	--------	--	----	--	--	--	--

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

І. ЛІТАРАТУРА

Асноўная

1. Багамолава А.М., Семьянкова Г.К. Стылістыка і культура беларускага маўлення: вучэб. дапам. – Мінск, 2012.
2. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику. – М., 2001.
3. Валгина Н.С. Активные процессы в современном русском языке. – М., 2003.
4. Вежбицкая А. Язык, культура, познание. – М., 1996.
5. Винокур Т.Г. Говорящий и слушающий. Варианты речевого поведения. – М., 1993.
6. Голуб И.Б. Стилистика русского языка. – М., 1997.
7. Голуб И.Б. Упражнения по стилистике русского языка: учеб. пособие для вузов. – М., 1997.
8. Дейк ван Т.А. Язык, познание, коммуникация. – М., 1989.
9. Доценко Е.Л. Психология манипуляции: феномены, механизм и защита. – М., 1997.
10. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. – М., 2006.
11. Иссерс О.С. Речевое воздействие: учеб. пособие для студентов, обучающихся по специальности «Связи с общественностью». – 2-е изд. – М., 2011.
12. Іўчанкаў В.І. Медыярыторыка: рытарычныя асновы журналістыкі, лінгвістыка публіцыстычнага тэксту, дыскурсны аналіз СМІ: курс лекцый. – Мінск, 2009.
13. Риторические основы журналистики. Работа над жанрами газеты: учеб. пособие. – 6-е изд. – М., 2009.
14. Стернин И.А. Введение в речевое воздействие. – Воронеж, 2001.

Дадатковая

1. Десюкевич О. Композиционно-стилистические и дискурсивные характеристики жанра рецензии // Жыццём і словам прысягаючы... : да 90-годдзя заслуж. работніка адукацыі Рэсп. Беларусь, д-ра філал. навук, праф. Міхася Яўгенавіча Цікоцкага: зб. навук. прац / пад агул. рэд. д-ра філал. навук праф. В.І. Іўчанкава. – Мінск, 2012. – С. 148–157.
2. Дуброўскі А. Рэцэнзіі ў газеце «Літаратура і мастацтва»: праблемы стылістыкі і культуры маўлення // Журналістыка-2012: стан, праблемы і перспектывы: матэрыялы 14-й Міжнар. навук. канф., 6–7 сн. 2012 г., Мінск / рэдкал. С.В. Дубовік (адк. рэд.) [і інш.] – Вып. 14. – Мінск, 2012. – С. 235–238.
3. Дуброўскі А. Філасофія медыямаўлення: фактары адмоўнага ўплыву тэкстаў публіцыстычнага стылю на нацыянальную мову // Журналістыка-2014: стан, праблемы і перспектывы: матэрыялы 16-й

- Міжнар. навук.-практ. канф., 4–5 сн. 2014 г., Мінск / рэдкал.: С.В. Дубовік (адк. рэд.) [і інш.]. – Вып. 16. – Мінск, 2014. – С. 291–294.
4. Дуброўскі А.У. Рэцэнзіі на паэтычныя зборнікі ў газеце «Літаратура і мастацтва» // Жыццём і словам прысягаючы. Культура маўлення журналіста: зб. навук. артыкулаў міжнар. навук.-практ. канф., Мінск, Беларусь. – Мінск, 2012. – С. 77–87.
 5. Зарецкая Е.Н. Риторика: теория и практика речевой коммуникации. – М., 1998.
 6. Іўчанкаў В.І. Дыскурс беларускіх СМІ. Арганізацыя публіцыстычнага тэксту. – Мінск, 2003.
 7. Ключев Е.В. Речевая коммуникация: учеб. пособие для университетов и вузов. – М., 1998.
 8. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика. – М., 2000.
 9. Костомаров В.Г. Наш язык в действии: очерки современной русской стилистики. – М., 2005.
 10. Культура маўлення / уклад. А.У. Дуброўскі; пад рэд. Г.І. Басавай. – Мінск, 2013.
 11. Лепешаў І.Я. Культура маўлення: дапам. – Гродна, 2007.
 12. Плещенко Т.П., Федотова Н.В., Чечет Р.Г. Основы стилистики и культуры речи: учеб. пособие для студентов вузов. – Минск, 1999.
 13. Плещенко Т.П., Федотова Н.В., Чечет Р.Г. Стилистика и культура речи: практические занятия: учеб. пособие для студентов вузов. – Минск, 1999.
 14. Ремчукова Е.Н. Креативный потенциал русской грамматики. – М., 2005.
 15. Речевое воздействие в сфере массовой коммуникации. – М., 1990.
 16. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса. – СПб., 1999.
 17. Цікоцкі М.Я. Стылістыка беларускай мовы: вучэб. дапам. для фак. журналістыкі. – 2-е выд., перапрац. і дап. – Мінск, 1995.
 18. Цікоцкі М.Я. Стылістыка тэксту: вучэб. дапам. для студэнтаў выш. навуч. устаноў філалаг. профілю. – Мінск, 2002.

II. РЭКАМЕНДУЕМЫЯ СРОДКІ ДЫЯГНОСТЫКІ

Для атэстацыі студэнтаў на адпаведнасць іх персанальных дасягненняў патрабаванням праграмы дысцыпліны «Маўленчы ўплыў у тэкстах арт-журналістыкі» ствараецца фонд ацэначных сродкаў, які ўключае тыпавыя заданні, тэсты, тэмы рэфератаў, пытанні да заліку і інш. У якасці формаў дыягностыкі кампетэнцый студэнтаў выкарыстоўваюцца:

- вусныя формы: гутаркі, калёквіумы, даклады на занятках і інш.;
- пісьмовыя формы: тэсты, практычныя заданні, кантрольныя апытанні, пісьмовыя справаздачы па практычных работах, рэфераты і інш.;
- вусна-пісьмовыя формы: справаздачы па практычных работах з іх вуснай абаронай, залік па дысцыпліне і інш.

III. ТЭМЫ РЭФЕРАТАЎ

1. Прыёмы ўводу імпліцытнай інфармацыі ў тэкстах арт-журналістыкі.
2. Моўная гульня, заснаваная на шматзначнасці, аманіміі, параніміі ў тэкстах арт-журналістыкі.
3. Выкарыстанне рэсурсаў фразеалогіі ў тэкстах арт-журналістыкі.
4. Прыёмы актуалізацыі граматычных значэнняў у тэкстах арт-журналістыкі.
5. Інверсія і іншыя прыёмы актуалізацыі сэнсу ў тэкстах арт-журналістыкі.
6. Выкарыстанне «іншастылявых» фантычных рыс у рамках моўнай гульні (прыём маўленчай маскі) у тэкстах арт-журналістыкі.
7. Метафара ў тэкстах арт-журналістыкі.
8. Камунікатыўныя стратэгіі і іх рэалізацыя ў тэкстах арт-журналістыкі.
9. Маўленчыя маркеры камунікатыўных стратэгий у тэкстах арт-журналістыкі.
10. Актуальныя працэсы ў рускай і беларускай мовах пачатку XXI ст.
11. Моўны воблік газеты, часопіса (на прыкладзе літаратурна-мастацкага выдання).
12. Тэксты арт-журналістыкі і культура маўлення.
13. Загалавак і яго роля ў структуры рэцэнзіі.
14. Функцыі мовы, іх спалучэнне і рэалізацыя ў тэкстах арт-журналістыкі.
15. Алюзія, яе разнавіднасці і роля ў тэкстах арт-журналістыкі.

IV. ПРЫКЛАДНЫЯ ПЫТАННІ ДА ЗАЛІКУ

1. Рыторыка ў антычнасці, у эпоху Сярэднявечча і Адраджэння.
2. Антычны рытарычны канон і яго сучасная інтэрпрэтацыя ў аспекце маўленчага ўздзеяння.
3. Пяць ступеней рытарычнага працэсу.
4. Прадмет і задачы навукі пра маўленчае ўздзеянне.
5. Эфектыўнасць зносін. Маўленчае ўздзеянне ў шырокім і вузкім сэнсе.
6. Суб'ект і аб'ект маўленчага ўздзеяння.
7. Псіхалагічныя перадумовы сучасных тэхналогій маўленчага ўздзеяння.
8. Паняцце маўленчай дзейнасці.
9. Семіятычныя перадумовы маўленчага ўздзеяння.
10. Мадэль камунікацыі і патэнцыял яе маўленчага ўздзеяння.
11. Базавыя стратэгіі інтэрпрэтацыі рэчаіснасці.
12. Кагнітыўная тэорыя аргументацыі.
13. Механізмы намінацыі і праблема выбару слова.
14. Патэнцыял маўленчага ўздзеяння лексічнай сістэмы мовы ў арт-журналістыцы.

15. Антанімічныя супрацьпастаўленні ў аспекце маўленчага ўздзеяння.
16. Кантраст структуры слова як сродак выражэння экспрэсіі.
17. Парцэляцыя ў тэкстах арт-журналістыкі.
18. Фанетычныя рэсурсы маўленчага ўздзеяння.
19. Аксіялагічная сутнасць метафары. Разгорнутая метафара.
20. Параўнанне, метанімія. Сінекдаха як прыватны выпадак метаніміі.
21. Эпітэт як сродак уздзеяння.
22. Перадумовы вылучэння паняццяў маўленчай стратэгіі і тактыкі.
23. Маўленчая стратэгія як комплекс маўленчых дзеянняў, накіраваных на дасягненне камунікатыўнай мэты.
24. Стратэгія крытыкі.
25. Нацыянальна-культурная спецыфіка стратэгіі і тактык маўленчых паводзін.
26. Кантроль у маўленчых зносінах (камунікатыўны маніторынг).

ДАПАЎНЕННІ І ЗМЯНЕННІ ДА ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ УВА
НА 20__ / 20__ НАВУЧАЛЬНЫ ГОД

№ п/п	Дапаўненні і змяненні	Падстава

Вучэбная праграма перагледжана і адобрана на пасяджэнні кафедры
стылістыкі і літаратурнага рэдагавання (пракакол № __ ад __. _____
20__ г.)

Загадчык кафедры

Д-р філал. навук прафесар _____

В. І. Іўчанкаў

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Дэкан факультэта

Канд. філал. навук дацэнт _____

С. В. Дубовік